

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут психології та педагогіки РДГУ
Кафедра загальної психології та психодіагностики
Кафедра вікової та педагогічної психології
Кафедра практичної психології та психотерапії**

Актуальні питання психологічної науки

**Альманах студентського наукового
товариства**

Випуск 13

Рівне - 2019

ББК 88

А 43

УДК 159.9

Актуальні питання психологічної науки: Альманах студентського наукового товариства. – Випуск 13. – Рівне: РДГУ, 2019. – 169 с.

Головний редактор:

Ямницький В.М. – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та психотерапії РДГУ.

Редакційна колегія:

Павелків Р.В. – доктор психологічних наук, професор, академік АВШ, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології, директор Інституту психології та педагогіки РДГУ, перший проректор РДГУ;

Воробійов А.М. – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ;

Павелків В.Р. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету РДГУ

Литвиненко С.А. – доктор педагогічних наук, професор кафедри практичної психології та психотерапії РДГУ;

Безлюдна В.І. - кандидат педагогічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Главінська О.Д. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ;

Корчакова Н.В. – доктор психологічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Рудь Г.В. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології та психотерапії РДГУ;

Романюк В.Л. – кандидат біологічних наук, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ;

Созонюк О.С. - кандидат психологічних наук, доцент кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ.

Друкується за рішенням Вченої Ради РДГУ (протокол № 5 від 30 травня 2019 р.)

За достовірність фактів, дат, назв тощо відповідальність несуть автори матеріалів.

УДК 159.937.22

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ЕМПАТІЇ У ПСИХОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ

Миколайчук Юлія, здобувач ОС «бакалавр», РДГУ

Керівник: Дружиніна І.А., кандидат психологічних наук, доцент

Традиційно в мистецтві, літературі і повсякденному житті гуманізація стосунків між людьми пов'язана зі співчуттям, співпереживанням, вмінням зрозуміти іншу людину, перейнятися її смутком і радістю. В психології ці важливі здібності узагальнюються поняттям «емпатія». Тому так важливо вивчати і досліджувати це явище, яке надає особистості гідності і цінності її буття.

У зарубіжній і вітчизняній психології корифеями у вивченні проблеми емпатії є: В. Абраменкова, В. Бойко, Г. Бреслав, Т. Гаврилова, П. Гозман, Б. Додонов, А. Кіршева, С. Левшин, О. Леонтєв, Т. Ліппс, О. Лурія, В. Маранцман, Е. Тітченер, Дж. Уоткінс, І. Юсупов, та ін.

Теоретичний аналіз наукових джерел розкриває походження і суть поняття «емпатія». Тому слід зазначити, що сам термін прийшов в наукову психологію на початку ХХ століття з філософії – словом «емпатія». Слово походить від грецького «*pathos*» (сильне та глибоке почуття, близьке до страждання) з префіксом «*em-*», яке означає направленість всередину [1].

У вітчизняну психологію термін «емпатія» був введений тільки на початку 70-х років Т. Гавриловою і спочатку власне емоційне трактування емпатії також було переважаючим [1; 3].

В 1934 р. в одній із своїх робіт Дж. Мід дає визначення емпатії як «здібності прийняти роль іншої людини». Поступово акцент переміщається з емоційної реакції на розуміння іншого певним чином: через «удаване перетворення», «інтроєкцію», «прийняття точки відліку іншого». Процес, який розуміється таким чином, вже не може бути чисто емоційним: до афективного елементу тут додається когнітивний. Говориться про «когнітивні реконструкції внутрішнього світу іншої людини» тощо [4].

Представники когнітивного напрямку розуміють емпатію як інтелектуальний процес пізнання іншої людини через аналіз її особистісних якостей. За такого підходу емпатія визначається як усвідомлення внутрішнього світу іншої людини, зазначає Р. Карамуратова. Серед прихильників цього напрямку існує погляд на емпатію як на інтуїтивне пізнання емоційного стану іншої людини (О. Ковальов, Т. Шибутані) [4].

Такі представники емоційного напрямку як Т. Гаврилова, Т. Пашукова та інші трактують емпатію як емоційний стан, що виникає у людини як відгук на переживання іншої особи, як здатність перейматися

емоційним станом іншої людини [3; 6].

Чимало психологів розглядають емпатію як процес, у якому інтелектуальні й емоційні сторони складають органічну єдність (О. Бодальов, О. Ковальов) [1; 4]. Таким чином, розвиток уявлень про емпатію йде від розуміння емпатії як реагування почуттями на почуття до афективно-когнітивного процесу розуміння внутрішнього світу іншого в цілому.

Новий імпульс до розвитку уявлень про емпатію і її дослідження в останні десятиліття був зроблений гуманістичною психологією, в першу чергу К. Роджерсом [7]. Уявлення гуманістичної психології про афективно-когнітивну природу емпатії, яке затвердилося в середині 50-х. років, було доповнене і поглиблене введенням комунікативного компонента. К. Роджерс, С. Труакс визначають комунікативний компонент як здатність передавати партнеру розуміння його переживань і його внутрішнього стану. С. Деніш, Н. Каган говорять про здатність відслідковувати і описувати внутрішній світ іншого в зрозумілих для нього словах [7].

Деякі дослідники виокремлюють не лише когнітивний та емоційний, а й діяльнісний компонент емпатійної взаємодії або дієву емпатію, яка відрізняється активним сприйняттям, допомогою іншій особі, як зазначають Л. Джрназян, М. Обозов та інші [5].

У вітчизняній психології провідними у вивченні проблеми емпатії є В. Бойко, П. Гозман, Т. Гаврилова, А. Меграбян та інші [1; 2; 3]. А. Меграбян дає таке визначення поняттю емпатія: «це емоційний відгук людини на переживання інших людей, який проявляється як у співпереживанні, так і у співчутті». В його дослідженнях феномен емпатії вміщував в себе три компоненти: 1) емпатійна тенденція – здатність до співпереживання, вразливості; 2) тенденція до приднання – здатність до прояву тепла, дружелюбності, підтримки; 3) сензитивність до відштовхування – здатність до виникнення адекватного почуття провини, сприйнятливості до критики на свою адресу [1; 4]. В. Бойко пропонує розглянути ряд емпатійних здібностей до яких входять раціональний, емоційний і інтуїтивні канали емпатії, установки, які сприяють емпатії, здатність до емпатії і ідентифікацію в емпатії. В рамках вікової психології Т. Гаврилова виділила два типи емпатії: 1) співпереживання, тобто переживання суб'єктом тих почуттів, які має інший через ототожнення з ним; 2) співчуття, тобто переживання суб'єктом з приводу почуттів іншого [3].

Таким чином, під емпатією розуміють емоційний відгук людини на переживання інших людей, який проявляється як у співпереживанні, так і у співчутті. Емпатія виступає як емоційним станом, так і процесом у якому інтелектуальні й емоційні сторони складають органічну єдність. Феномен

емпатії вміщує в себе три компоненти: емпатійна тенденція, тенденція до приєднання і сензитивність до відштовхування. У процесі емпатійної взаємодії формується система цінностей, яка в подальшому визначає поведінку особистості по відношенню до інших людей.

Список використаних джерел

1. Басова А. Г. Понятие эмпатии в отечественной и зарубежной психологии / А.Г. Басова // Молодой ученый [Электронный ресурс]. – 2012. – №8. – С. 254-256. – Режим доступа: URL <https://moluch.ru/archive/43/5271/>
2. Бойко В.В. Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и на других / В.В. Бойко. – М.: Филинь. – 1996. – 472 с.
3. Гаврилова Т. П. Понятие эмпатии в зарубежной психологии [Текст] / Т. П. Гаврилова // Вопросы психологии. - 1975. -№ 2. - С. 147-158.
4. Горбатова Е.А. Эмпатия: психологическая структура и механизмы реализации / Е.А. Горбатова // Учёные записки Санкт-Петербургского государственного института психологии и социальной работы. – 2014. – № 1. С. 23–29.
5. Обозов Н. Н. Психология межличностных отношений. / Обозов Н. Н. – К.: Изд-во «Льбидь» при КГУ. – 1990. – 192 с.
6. Пашукова Т. И. Эмпатия как компонент общения // Теоретические и прикладные проблемы познания людьми друг друга (в семье, школе, коллективах) / Т. И. Пашукова. – М.: Педагогіка. – 1979. – С. 62-63.
7. Роджерс К. Эмпатия // Психология эмоций / Под ред. В. К. Вилонаса, Ю. Б. Гиппенрейтер. – М. – 1984.
8. Юсупов И. М. Психология эмпатии (теоретические и прикладные аспекты) / Ильдар Масгудович Юсупов: диссертация ... докт. психол. наук., Специальность: общая психология и история психологи – 19.00.01. – Санкт-Петербург. – 1995. – 252 с.

УДК 159.937

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ТОЧНОСТІ ТА АДЕКВАТНОСТІ МІЖОСОБИСТІСНОГО СПРИЙМАННЯ

Миркун Наталія, здобувач ОС «бакалавр», РДГУ

Керівник: Савуляк В.О., старший викладач

Спілкування – це взаємодія між людьми, яка полягає в обміні між ними інформацією різного характеру. При спілкуванні відбувається взаємний вплив і дія на поведінку, стан, установки особистості.

Зміст

Вступ	3
Артемова О. Структурний аналіз кар'єрного самовизначення особистості майбутнього психолога	4
Артемова О. Динаміка ціннісно-сислової сфери майбутніх психологів у процесі професійного навчання.....	6
Базилюк О. Творчий потенціал особистості як передумова її професійної самореалізації	8
Бігун Л. Психологічні особливості формування лідерських якостей у майбутніх психологів	11
Блищик Ю. Психологічні особливості адаптації до шкільного навчання людей з обмеженими можливостями	12
Болюх Т. Формування професійної ідентичності в студентському віці	15
Валага О. Формування Я-образу крізь призму професійної спрямованості у старшокласників	17
Воронко В. Дослідження і корекція перфекціонізму серед студентства	19
Гесаль О. Самоповага як чинник академічної успішності старшокласника	22
Главінська Е.С. Малюноква терапія як ефективний метод подолання агресивності молодших школярів	24
Гойко Я. Переживання як критерій об'єктивації емоційної сфери особистості	25
Головенко А. Психологічна готовність молоді до шлюбу	27
Голубчикова М. Психологічні аспекти сексуальності сучасної молоді	29
Гордійчук К. Експериментальне дослідження психологічних особливостей особистісно-професійного становлення старшокласників	31
Джеджера О. Індивідуальні особливості емоційного переживання студентами екзаменаційного стресу	33
Дідус Т. Феномен смисложиттєвих орієнтацій особистості	35
Євтушок Б. Використання казкотерапії у психологічній допомозі дітям, які переживають горе	38
Забегаліна Д. Основні психологічні детермінанти й чинники виникнення та розвитку тривожності і страху у підлітковому віці	40
Загуляєва В. Особливості міжособистісних взаємин з ровесниками у підлітковому віці	43
Зайцева О. Відмінності у структурі мотивації вибору професії мешканців міст і сіл	44
Зайченко І. Роль комунікативних здібностей у процесі формування особистості старшокласників	47
Зелена І. Соціальна адаптація військовослужбовців та їх сімей	49

Каламбет А. Інклюзивна свідомість людей в сучасному суспільстві	52
Капуцьян Я. Комунікативний вплив ЗМІ як чинник зміни особистісних настановлень	54
Кобзар З. Фактори розвитку агресивності у студентів	56
Ковальчук М. Психологічні особливості самооцінки у студентів	58
Комарніцька О. Психологічні особливості відповідальності у юнацькому віці	56
Корчак А. Психологічні особливості психосоматичних проявів особистості в умовах емоційної напруги	62
Крук С. Психологічні особливості розвитку емоційного інтелекту в юнацькому віці	65
Кужель Н. Корекція аутичного поведінкового спектру проявів методами арт-терапії у дітей з особливими потребами	67
Лавренчук К. Самооцінка як психологічний феномен	69
Максимчук І. Особливості каузальної атрибуції в ситуації міжособистісного конфлікту (на матеріалі дослідження старшокласників)	71
Мартинюк А. Діагностика емоційного стану старшокласників перед ЗНО	73
Мартинюк Т. Дослідження і корекція фрустраційних станів у студентів	75
Мельник А. Індивідуально-стильові чинники переваг у застосуванні способів психологічного захисту	78
Мельник І. Вплив емоційних станів страху на особистість студентів	81
Миколайчук Ю. Основні аспекти вивчення емпатії у психологічній науці	84
Миркун Н. Вікові особливості точності та адекватності міжособистісного сприймання	86
Мислінчук Ю. Психоаналіз чинників формування низької самооцінки у юнацькому віці	89
Михайлова І. Дослідження психологічних особливостей динаміки впливу самосвідомості на ставлення особистості до себе та соціуму	91
Михайлова Т. Індивідуально-психологічні чинники агресивності молодших школярів	94
Новорок А. Психологічні особливості дослідження емоційно-вольових якостей молодшого школяра	96
Остапчук К. Психологічні особливості самооцінки у підлітків	98
Остігова А. Вікові особливості змісту стереотипів соціального сприймання	101
Павлусь В. Психологічні особливості ціннісно-мотиваційної сфери в юнацькому віці	103
Петренко А. Дослідження і корекція конфліктної поведінки серед студентів	105

Петрова-Ніколайчук О. Особливості прийняття рішень старшокласниками в ситуаціях морального вибору	108
Покотило Б. Психологічний супровід інклюзивних дітей	110
Пошківська А. Психологічні особливості креативного мислення молодших школярів	112
Романюк О. Розвиток емпатії практичних психологів в процесі професійного становлення	114
Савуляк В. Групове фокусоване інтерв'ю у контексті практичної підготовки майбутніх психологів	118
Савуляк В. Копінг-стратегії студентської молоді: особливості, шляхи корекції	119
Семенюк О. Психологічні особливості формування мотиваційного компонента моделі підготовки юнаків до трудової діяльності	121
Синчук Т. Психологічні чинники соціально-психологічної адаптації студентів-психологів	122
Сімчук А. Подолання невпевненості в стресових ситуаціях	124
Скалка І. Психологічні особливості розвитку емоційної сфери сучасних підлітків	126
Слабецька Д. Психологічні чинники конфліктів у студентській академічній групі	128
Сочинська Р. Психологічний зміст та структура творчого потенціалу особистості	130
Сукнацька А. Психологічні детермінанти подолання почуття самотності в юнацькому віці	133
Сульжук Т. Захисні механізми психіки у підлітків з девіантною поведінкою	135
Тарадайник Д. Дослідження і розвиток рефлексії у юнацькому віці	138
Хомич В. Фактори формування соціально-психологічного клімату в студентській групі	141
Хомік Т. Теоретичні аспекти проблеми формування стресостійкості юнаків	142
Хрипонюк І. Психологічні особливості мотивації навчальної діяльності студентів	144
Чалайдюк К. Готовність майбутніх психологів до професійної діяльності: теоретичний аналіз проблеми	146
Чмуневич Н. Особливості розуміння феномену свободи в підлітковому та юнацькому віці	148
Шатковська О. Вплив гендерних стереотипів на особливості спілкування сучасної молоді	151

Шахрайчук І. Феномен поняття «ціннісні орієнтації» у психологічній науці	152
Шевлюк В. Психологічні особливості переживання почуття самотності у юнацькому віці	154
Шевчук О. Психологічні особливості прояву сором'язливості у юнацькому віці	157
Шоха Т. Особливості розвитку мотиваційної сфери молодших школярів	160
Шумак Ю. Особливості міжособистісної взаємодії в групах дітей з особливими потребами	162
Якимчук М. Психологічні аспекти прийняття рішень при виборі майбутньої професії студентів-психологів	163

Наукове видання

**Актуальні питання психологічної науки.
Альманах студентського наукового товариства**

Випуск 13

Наукове редагування – доц. Романюк В.Л.
Відповідальний за випуск – проф. Воробйов А.М.

Підписано до друку 2.06.2019 р.
Формат 60x80/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman
Умовн. друк арк. 9,7. Тираж 150 прим.

вул. С. Бандери, 12, м. Рівне
Редакційно-видавничий відділ
Рівненського державного гуманітарного університету